

УДК 81'42-811.161.1

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10323>

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ АНТРОПОНІМІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Оксана ЮЩИШИНА

*Хмельницький національний університет,
кафедра української філології,
вул. Інститутська, 11, Хмельницький, Україна, 29016
тел. 098 063 51 31
e-mail: fanuwka@i.ua*

Подано огляд становлення, розвитку і сучасного стану української антропонімії; показано вивчення антропонімів з урахуванням історичного, структурно-словотвірного, лексико-семантичного аспектів. Значну увагу звернуто на роль і місце наукових розвідок, присвячених антропонімії Хмельницької області. Теоретичний аналіз праць допоміг окреслити низку лінгвістичних проблем.

Ключові слова: антропонім, ім'я, ономастика, прізвище, прізвищева система.

Постановка наукової проблеми та її значення. В Україні є значна кількість антропонімічних студій. Із-поміж антропонімів найбільш детально описано прізвища та імена, менш досліджено прізвиська, псевдоніми, етноніми й катойконіми. Із погляду пріоритетів суспільства саме антропонімії відведено роль стрижневого онімійного розряду, тому воно тримає цей тип власних назв під своєю пильною увагою та постійно намагається вплинути на нього (непомітно або демонстративно) [6: 66].

Актуальність обраної теми зумовлена потребою проаналізувати здобутки мовознавців у вивченні української антропонімної системи.

Мета нашої розвідки – зробити огляд історії розвитку української антропоніміки, назвати вчених, які стояли біля витоків цієї науки, описати сучасний стан антропонімічних досліджень в Україні, визначити місце і роль наукових студій, присвячених аналізу антропонімії Хмельницької області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами історії вивчення української антропонімії та перспективами подальших досліджень розмірковують усі ономасти, адже щороку публікуються нові праці, і потрібно підводити певні підсумки, робити узагальнення. Цим питанням присвятили свої наукові розвідки Н. Ю. Булава (“Про стан і перспективи дослідження українських прізвищ”), О. І. Дзира (“До історії вивчення української антропоніміки”), Л. О. Лісова (“З історії вивчення антропонімії півдня Волинської області”, “Історія вивчення та перспективи дослідження українських прізвищ”), В. Д. Соприкіна (“Історія і сучасний стан дослідження української антропонімії (стислий огляд)”), М. Л. Худаш (“З історії української антропонімії”) тощо.

Вклад основного матеріалу. Українська антропонімія стала предметом зацікавлення лінгвістів, літературознавців, етнографів, істориків лише наприкінці

XIX – на початку XX ст. Історію виникнення, особливості функціонування, структуру і динаміку особових назв першими розкривають у своїх наукових розвідках А. Степович (“Заметки о происхождении малорусских фамилий”, 1882), М. Сумцов (“Малорусские фамильные прозвания”, 1885 р.; “Уличные клички”, 1889), К. Кахникевич (“Імена і прозвища та їх походження”, 1891), В. Ястребов (“Малорусские прозвища Херсонской губернии. Стенографический очерк”, 1893), В. Щербина (“К истории малорусских фамильных прозваний”, 1894), В. М. Охримович (“Знадобы до пізнання народних звичаїв і поглядів правних”, 1895), І. Франко (“Причинки до української ономастики”, 1906).

У 20–30-х роках XX ст. В. Сімович, застосовуючи лінгвістичний підхід, написав низку статей, присвячених вивченню українських особових назв (“Українські чоловічі ймення осіб на **-но**”, “Історичний розвиток здрібнілих та згрубілих чоловічих імен із окремішною увагою на завмерлі суфікси”).

Заслужують на увагу і праці М. Корниловича “Огляд народних родових прізвищ на Холмщині та Підляшші” (1926), “Народна родова ономастика на Волині наприкінці XVIII і в I-й половині XIX ст.” (1930) та О. М. Селіщева “Происхождение русских фамилий, личных имен и прозвищ” (1948).

Регіональна історична та сучасна офіційна антропонімія проаналізована і в низці монографій та дисертацій, підготованих пізніше.

Дослідження впливу соціальних чинників на всю загальнонаціональну антропонімію субсистему передбачає глибоке усвідомлення того факту, що український антропонімікон – це одна з найдавніших онімійних субсистем, яка упродовж усієї своєї історії перебувала під безпосереднім впливом найрізноманітніших екстралінгвальних чинників – релігійно-культурних, економічних, політичних, демографічних, законодавчих, – які докорінно впливали на склад, структуру та функції як окремих антропонімічних класів, так і українського антропонімікону загалом [6: 66–67].

Трансформаційні процеси у субсистемі українських прізвищ посттоталітарної доби уможливили як лібералізація національного законодавства щодо процедури присвоєння та зміни прізвищ, так і поява нових суспільних функцій, які почали виконувати прізвища українців у кінці XX – на початку XXI ст. [6: 75].

Спочатку зосередимо свою увагу на детальному аналізі досліджень із регіональної антропонімії, що слугують виявленню специфічних рис прізвищ окремих територій. Ономасти аналізують прізвища за семантикою твірних основ, словотвірною і граматичною структурою, мотиваційними відношеннями, морфемною будовою, пояснюють їхню етимологію, визначають діалектні особливості, вплив іноземних мов на формування прізвищ, з’ясовують спільні риси з антропонімією ближнього зарубіжжя, вивчають систему словозміни і наголошування.

Зокрема, в дисертаційній роботі “Основы Полтавской ономастики” (1964) І. Д. Сухомлин на матеріалі Полтавських актових книг XVII ст. вивчає багатство ономастичних типів центральної Полтавщини, розглядає лексико-морфологічні особливості прізвищ, їхню етимологію. Аналізуючи словотвірні типи полтавських прізвищ, учений стверджує, що основні способи словотворення в полтавській прізвищевій системі XVII ст. виражаються в морфемних (*Хоренко*), безафіксних типах (*Круть*) та прізвищах, утворених за допомогою словоскладання (*Непуйвода*) [див.: 27].

Докторська дисертація Ю. К. Редька “Сучасні українські прізвища” (1969) – перша спроба комплексного дослідження всіх типів українських прізвищ. Мовознавець вивчає семантику, словотвір, граматичні особливості близько чотирнадцяти тисяч прізвищ, особливості їх географічного поширення. У першому розділі “Семантика твірних основ українських прізвищ” Ю. К. Редько виокремив чотири основні лексико-семантичні групи прізвищ, що утворені: 1) від імен; 2) за походженням або за місцем проживання; 3) за соціальною належністю або за постійним заняттям (професією); 4) від якоїсь індивідуальної ознаки (найчастіше фізичної чи психічної властивості) їх першоносія [24: 8]. Особливістю другого розділу дисертації “Словотворча будова і граматичні особливості прізвищ” є те, що вчений поділяє українські прізвища на дві групи: прізвища прикметникового (21,5 %) і прізвища іменникового (78,5 %) типу [24: 12], розглядаючи їх окремо. До першої групи автор відніс прізвища у формі членних прикметників і дієприкметників із закінченням *-ий* у Н. в. однини в чоловічих назвах і з закінченням *-а* – в жіночих; прізвища у формі нечленних прикметників і дієприкметників. Другу групу становлять прізвища, утворені лексико-семантичним, морфологічним, безафіксьним (регресивним) і синтаксико-морфологічним способами. Окремо в дисертації розглянуто прізвища, похідні від дієслівних форм, прислівників, службових слів, вигуків, а також прізвища іншомовного походження. У третьому розділі “Розміщення основних словотворчих типів українських прізвищ на території УРСР” Ю. К. Редько визначає чотири найпоширеніші типи прізвищ на території України: 1) прізвища із суфіксом *-енко*, 2) прізвища із суфіксами *-ук (-’ук)*, *-чук*, 3) прикметникові прізвища із суфіксами *-ськ-*, *-цьк-*, *-зьк-*; 4) іменникові прізвища, утворені лексико-семантичним способом [24: 25]. Учений зробив висновки, що прізвища на *-енко* найбільш типові для центральних і східних областей, а прізвища на *-ук (-’ук)*, *-чук* – для західних. Ю. К. Редько схарактеризував поширеність різних типів прізвищ у Хмельницькій області: 1) на *-ук (-’ук)*, *-чук*; 2) на *-ськ-*, *-цьк-*, *-зьк-*; 3) прізвища, утворені лексико-семантичним способом; 4) прізвища у формі членного прикметника (дієприкметника) із закінченням *-ий* (рідше *-ій*), а в прізвищах жінок – *-а (-’а)*; 5) на *-ик (-ік)*; 6) на *-ко*; 7) на *-енко*; 8) на *-ич*, *-евич*, *-ович* [див.: 24]. Праця Ю. К. Редька привернула увагу мовознавців до проблем антропоніміки, але сьогодні часто піддається критиці поділ прізвищ на словотвірні типи, які запропонував учений.

Досліджуючи антропонімію північної частини Лівобережної України (1969), О. Д. Неділько поділяє прізвища на 2 типи: прикметниковий та іменниковий. Перший тип охоплює прізвища, які не мають спеціальних антропонімізованих суфіксів, і прізвища, які мають антропонімізовані суфікси (*-ов*, *-ев*, *-ин*, *-ськ(ий)*) [19: 11–13]. Прізвища іменникового типу творилися лексико-семантичним, регресивним, синтаксико-морфологічним і синтаксичним способами [19: 14]. Проаналізувавши близько 17 500 прізвищ, О. Д. Неділько зробив висновки, що 3 176 чоловічих прізвищ утворено лексико-семантичним способом і 5 903 – із суфіксом *-енк(о)*. Дослідник відзначає вагомий вплив російської і білоруської мов на антропонімікон Північного Лівобережжя України, який виявляється у великій кількості прізвищ на *-ов*, *-ев*, *-ович*, *-евич* [19: 28].

Важливим здобутком у сфері вивчення антропонімікону є докторська дисертація “Антропонімія Закарпаття” (1970) П. П. Чучки, де досліджено всю антропонімну систему Закарпаття на фоні загальноукраїнської антропонімії і у взаємозв’язку з антропоніміями сусідніх народів: імена, прізвиська, прізвища

(усього 30 000 одиниць, з яких прізвищ – понад 15 000) [див.: 32]. Ми зосереджуємо головну увагу на аналізі прізвищ ученого. Становлення основних словотвірних типів прізвищ на Закарпатті відбувається у XIII–XVII століттях, але їх юридична стабілізація відбулася лише в кінці XVIII ст. [32: 39]. П. П. Чучка стверджує, що всі прізвища в цьому регіоні утворено трьома способами: морфологічним (суфіксальним), семантичним, синтаксичним. Усього морфологічним способом деривації у цьому регіоні утворено 46 % прізвищ, семантичним – майже 33 %, синтаксичним – близько 20 українських прізвищ [32: 23]. У творенні прізвищ морфологічним способом на Закарпатті взяло участь близько 30 суфіксів [32: 39]. Найпродуктивнішими виявилися суфікси **-ак (-'ак)**, **-чак** (7,0 %); **-ич** (6,4 %); **-'ук**, **-чук** (6,1 %); **-ик -чик** (4,0 %); **-ка** (3,9 %) [32: 22]. Мовознавець дотримується думки, що прізвища поділяються на три семантичні категорії: а) прізвища, в основі яких лежать імена (40 %), б) прізвища, в основі яких лежать апелятиви (35 %), в) прізвища, в основі яких лежать топоніми (40 %). Водночас 3 % – це прізвища з непрозорою етимологією, понад 10 % – іншомовні прізвища [див.: 32]. Наукові праці П. П. Чучки з антропоніміки отримали заслужену високу оцінку.

Об'єктом спеціального ономастичного дослідження В. О. Шевцової (1978) є антропоніми, зафіксовані в опублікованих і рукописних пам'ятках української писемності Середньодніпровського лівобережжя України другої половини XVII ст. – першої половини XVIII ст. – у період стабілізації прізвищ населення зазначеної території [34: 20]. У третьому розділі роботи розглянуто семантику, словотвір і граматичну структуру прізвищ. За лексико-семантичними ознаками дослідниця поділяє прізвища на такі групи: географічне середовище; матеріальна культура; суспільне життя; людина, її моральність і фізичний розвиток [34: 15]. Творення прізвищ відбувалося двома способами: трансономатизацією інших ономастичних категорій і морфологічним способом словотвору, який представлений винятково афіксацією [34: 20]. Вираження діалектних особливостей виявляється в активності деяких суфіксів (**-енк-о**, **-ськ-ий**, **-к-о**, **-их-а**) [34: 23].

У докторській дисертації “Українська антропонімія XIV – початку XIX ст. (Чоловічі імена)” (1980) [М. Л. Худаш](#) зазначив, що період до початку XIX століття – це час формування власних імен, стабілізації антропонімічних формантів і становлення моделей ідентифікації особи [31: 43]. Учений охарактеризував способи ідентифікації особи в адміністративно-юридичних документах, з'ясував джерела формування сучасних українських прізвищ, проблеми становлення української антропонімічної системи кінця XVII – початку XIX ст.

Досліджуючи антропонімію давньої Лемківщини (1985), С. Є. Панцьо з'ясувала, що всі прізвища лемків (6 109 одиниць) творилися двома способами: лексико-семантичним та морфологічним (суфіксальним). Найвищою продуктивністю відзначалися форманти **-ак (-'ак)**, **-чак**; **-ик**, **-чик**; **-ів**; **-ич**; **-ин**; **-ович/ -евич** [22: 15]. Велика кількість відіменних прізвищ, утворених лексико-семантичним способом, зближає лемківську антропонімію з польською, словацькою і хорватською [22: 20].

1986 року Г. Є. Бучко провела комплексний аналіз прізвищ Бойківщини (понад 8 000 одиниць); за способом словотвору дослідниця поділяє їх на первинні (55,2 %) і вторинні (44,8 %), за морфологічним вираженням – на семантичні і морфологічні утворення [9: 12]. Структурною особливістю вторинних прізвищ є прізвищетворчі форманти, з яких найпродуктивнішими в бойків були **-ак (-'ак)**, **-ович/-евич**, **-ин**, **-ів**, **-ич**, **-ук**, **(-'ук)** [див.: 9].

Грунтовне вивчення прізвищевих назв (4 559 одиниць) Верхньої Наддністрянщини кінця XVIII – початку XIX ст. провела І. Д. Фаріон (1996). За характером морфемної будови прізвищеві назви поділяються на три структурні типи: лексико-семантичний, морфологічний та композитний. Найпродуктивніші посесивно-патронімічні утворення на **-ів**, відтак на **-ук (-'ук)**, **-ак (-'ак)** та менш продуктивні, але типові саме для цього регіону на **-ин**, **-иш-ин**, а також непохідні патронімічні прізвищеві назви типу *Iwan Swyryd* [28: 213].

У дослідженні “Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку” (1997) **Б. Б. Близнюк** проаналізувала 3 340 іменувань гуцулів і 3 260 сучасних прізвищ. Авторка з'ясувала, що прізвищеві назви і прізвища гуцулів творилися двома способами: семантичним і морфологічним. Прізвища морфологічної деривації представлені численними моделями. Найпродуктивніші серед них – із суфіксами **-ук (-'ук)**, **-чук**, **-ак (-'ак)**, **-чак**, **-ович/-евич** [7: 17–18].

У кандидатській дисертації “Антропонімія Опілля” (1999) Г. Д. Панчук стверджує, що прізвища ополян (4 800 одиниць) творилися двома способами: лексико-семантичним і афіксальним, найпоширенішими були антропоніми на **-ак (-'ак)**; **-ів**; **-ук (-'ук)**; **-ин**; **-ович/ -евич**; **-ич** [23: 16]; малою продуктивністю характеризувалися форманти **-ей**, **-ій**, **-ець**, **-ок**, **-ик** [23: 14].

Аналізуючи антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину (2001), Г. В. Бачинська зробила висновок, що всі прізвища (5 800 одиниць) представлені двома типами словотвору: лексико-семантичним (первинні) і морфологічним (вторинні) [5: 12]. Вчена виявила таку продуктивність прізвищевих формантів (подаємо в порядку спадання): **ак (-'ак)**, **-чак**; **-евич/ -ович**; **-ук**, **-юк**; **-ин**; **-ів**; **-ич** [5: 10].

Українські прізвищеві назви XVI ст. (близько 3 000 одиниць) творилися двома способами – лексико-семантичним (53 %) та морфологічним (47 %), зазначає І. В. Єфименко (2001) і вказує на найбільш продуктивні (**-ев-ич (-ов-ич)**); **-ськ(ий)**, **-цьк(ий)**; **-ов (-ев,-ів)** і найменш продуктивні (**-ат/-ят**); **-а/-я**; **-еня**; **-онок/-енок**; **-ук/-чук**) форманти [11: 11–12].

Як і більшість дослідників регіональної антропонімії, **Л. О. Кравченко (2002)** виділяє два типи словотвору прізвищ лубенців (1 866 одиниць): лексико-семантичний та морфологічний. Найпоширенішими на Лубенщині були суфікси **енк-о**; **-ов/-ев**, **-ів**; **-ко**; **-ик/-ік**; **-ин/-ін**, а малопоширеними – **-ук/-'ук**; **-ак/ -'ак**, **-ець** [15: 11–12].

Вивчаючи антропонімію північної Тернопільщини, **С. В. Шеремета (2002)** провела словотвірну-структурну характеристику прізвищ (5 450) і прізвищевих назв (1 500). Антропоніми поділено на дві групи: прізвища, утворені лексико-семантичним способом (первинні), та прізвища, утворені морфологічним способом (вторинні). Прізвища північної Тернопільщини утворювалися за допомогою 22 суфіксів, з яких типовими для досліджуваного регіону були: **-ук/-'ук**; **-ів (-ов)**; **-ович/-евич**; **-ин**; **-ськ(ий)**, нетиповими – **-ай**; **-ей**; **-ок**; **-ач**; **-ин(а)** [35: 9].

Антропонімія Нижньої Наддністрянщини (надвеликолузький регіон) кінця XVI – початку XXI ст. є об'єктом дослідження І. В. Ільченко (2003). У роботі проаналізовано 2 500 прізвищевих назв, та 6 000 прізвищ, які об'єднано в такі лексико-семантичні групи: прізвища, утворені від особових власних імен, етнічних і топонімічних назв; від назви постійного заняття; за індивідуальними ознаками перших носіїв; окремо розглянуто прізвища особливої структури та семантики, полісемантичні прізвища та прізвища іншомовного походження [див.: 12]. За

словотворчими формантами прізвища поділено на підгрупи: на **-енко, -евич, -ович, -ук, -юк, -ський, -зький, -цький** [12: 7].

Грамаічну будову, морфемну структуру, лексико-семантичну базу, походження прізвищ Дніпровського Припоріжжя вивчала І. А. Корнієнко (2004). До найхарактерніших особливостей антропонімії дослідниця відносить: наявність 3-х прізвищ у формі синтаксичного словосполучення; складних прізвищ (3,6 %); прізвищ, що походять від дієслів (35), вигуків та звуконаслідувальних слів (18), прислівників (6), частки (1); перевагу прізвищ чоловічого роду над жіночими (на 10 %); найвищу поширеність прізвищ, що можуть позначати осіб як чоловічої, так і жіночої статі (56 %); існування множинних прізвищ (0,2 %); перевагу відапелятивних прізвищ над відіменними на 66 %; найбільшу поширеність суфіксів субстантивних прізвищ – **-енк-о** (19,8 %), **-ук (-чук)** (8 %), **-к-о** (7,9 %), **-ик, -ник, -чик** (5 %) та ад'єктивних – **-ів, -ов, -ев** (50,1 %); функціонування формантів **-енк-о** та **-ів, -ов, -ев** у більшості відапелятивних та відіменних прізвищ і їхні найбільші сполучувальні можливості; найпоширеніші суфікси прізвищ-квалітативів **-ук, -к-о, -ик, -чик, -ець** та **-ак** та ін. [14: 14].

Антропонімію Західного Поділля кінця XVIII–XX ст. проаналізовано в дослідженні Н. І. Рувьової (2004). Сучасні прізвища (9 584) і прізвищеві назви (2 809 одиниць) цього регіону утворені двома способами: лексико-семантичним та морфологічним. Відповідно, виділено два словотвірні-структурні типи прізвищ – первинні та вторинні. В антропонімії цього регіону, починаючи з XIX ст., переважали спадкові найменування, утворені семантичним способом [25: 12]. Найпродуктивнішими на всіх часових зрізах були моделі з формантами **-ук (-юк), чук, -ин (-ін), -ак (-як)** [25: 19]. Найбільше спільного виявлено у структурі прізвищ Бойківщини, Опілля та Західного Поділля [25: 20].

Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості сучасних українських прізвищ північної Донеччини (понад 10 000 одиниць) є предметом дослідження Н. Ю. Булави (2005) [8: 5]. В антропонімії північної Донеччини переважають відапелятивні прізвища (53,7 %), відіменні охоплюють 41,1 % [8: 10]. Авторка виокремила два основні способи творення прізвищ: морфологічний (6 429 прізвищ) і неморфологічний, або лексико-семантичний (5 071 прізвище). З огляду на дериваційну неоднозначність прізвищевих моделей, певну частину прізвищ кваліфіковано як утворення з подвійною словотвірною мотивацією. Поширеними визнано суфікси **-ев/-ов, -ів** (19,8 %), **-ин/-ін** (7,4 %), **-енк-о** (9 %), **-ук/-'ук, -чук** (5 %), невисока продуктивність у прізвищевих формантів **-ович/-евич** (1,4 %), **-ич** (1,4 %), **-ач** (0,2 %), **-аш** (0,2 %), **-ей** (0,2 %), **-уш** (0,1 %) [8: 18].

Грунтовне опрацювання прізвищ сучасної Середньої Наддніпряни провела Ю. Б. Бабій (2007), дослідивши близько 8 000 лексем сучасних прізвищ і прізвищеві назви Реєстрів Війська Запорозького XVII ст. (2 155 одиниць). Виокремлено два способи творення прізвищ: морфологічний (49,7 %) і лексико-семантичний (46,1 %), певну частину прізвищ (4,2 %) кваліфіковано як утворення з подвійною словотвірною мотивацією. Встановлено, що серед морфологічних типів наявні прізвища, утворені суфіксальним способом і словоскладанням, префіксальний і суфіксально-префіксальний способи не використовувалися. У цьому регіоні суфікси **-енк-о, -ов/-ев, -ів, -ськ/-зьк/-цьк, -ук/-'ук, -чук, -к-о, -ин** характеризуються найвищою продуктивністю, а форманти **-ач, -аш, -ей, -уш** – малопоширені [4: 17].

Комплексне дослідження прізвищевих назв та прізвищ Уманщини XVII – початку XXI ст. (7 535 одиниць) дало можливість Ю. І. Фернос (2008) зробити

такі висновки: переважають відантропонімі назви; п'ять способів творення прізвищевих назв та прізвищ Уманщини: афіксальний, морфолого-синтаксичний, лексико-семантичний, синтаксичний та слово- й основоскладання; певна частина антропонімів кваліфікується як утворення подвійної словотвірної мотивації; засвідчено таку продуктивність формантів у прізвищах Уманщини, утворених афіксальним способом (у порядку спадання): **-енк-о, -ук/-'ук, -чук, -ович/-евич, -к-о, -ак (-'ак), -чак; -ець, -ай, -ок** [29: 14, 16].

Лексико-семантичні та словотвірно-структурні особливості прізвищ (47 000 одиниць) Центральної та Східної Донеччини визначила Ю. М. Новикова (2008). Дослідниця з'ясувала, що твірною базою прізвищ цього регіону є апелятивна (74,4 %) й онімна (22,2 %) лексика; виокремила основні способи творення прізвищ: морфологічний, у межах якого найпродуктивнішим є суфіксальний (67 %), та неморфологічний, представлений лексико-семантичним різновидом (32,3 %). У межах морфологічного способу творення продуктивними є моделі з посесивними (**-ов/-ев, -єв, -ин/-ін**) (45,4 %) та патронімічними формантами (**-енко/ -єнко**) (19,7 %), меншу частину становлять прізвища з поліфункціональними формантами **-ськ/-цьк, -зьк** (7,4 %); непродуктивними є утворення, оформлені поліфункціональними суфіксами **-ай, -ій, -а, -ун, -ан, -ей, -уш** [20: 18].

Динаміку дериваційних явищ у прізвищах (11 595 одиниць) Слов'янського району Донецької області (кінець XIX – початку XXI ст.), динаміку семантичних груп прізвищ та прізвищевих парадигм подано в дисертаційній роботі Р. М. Падалки (2009). Дослідниця доходить висновку, що прізвища вказаного регіону XX ст. утворено двома способами – семантичним, або неморфологічним (3,31 %) та морфологічним (96,7 %). Відповідно Р. М. Падалка виділила два словотвірно-структурні типи прізвищ – первинні та вторинні. У межах прізвищ, утворених морфологічним способом, найбільш продуктивним є суфіксальний. Типовими виявились суфікси: кінець XIX ст. – **-енк-о/-єнк-о, -ов, -ськ, -ин/-ін**; середина XX ст. – **-ов, -ів, -єв/-єв, -ин(-ін), -ськ, -енк-о/-єнк-о**; початок XXI ст. – **-ов, -ів, -єв/-єв, -ин/-ін, -енко/ -єнко, -ськ, -цьк** [21: 11–12].

Нещодавно вивчено проблеми формування та становлення українських прізвищ Розточчя як частини західноукраїнського антропонімікону. О. О. Марочкіна (2011) проаналізувала 2 516 прізвищевих назв і 3 556 прізвищ, що творилися двома способами деривації – лексико-семантичним та морфологічним, серед яких переважає лексико-семантичний спосіб [17: 5, 14]. Поширені форманти на двох часових зрізах (кінець XVIII – початку XIX ст.; 2004–2005 рр.): **-ів, -ук, -ак, -ин, -ович** [17: 18–19].

На основі аналізу прізвищ півдня Волинської області Л. О. Лісова (2014) зробила висновки, що вони походять від онімів (46,29 %) та апелятивів (49,45 %). У групі прізвищ відонімного походження переважають антропоніми, мотивовані власними особовими іменами (31,99 %), відтопонімі прізвища становлять 14,3 % [16: 12]. Група прізвищ відапелятивного походження охоплює антропоніми, мотивовані основами з особовим значенням (29,93 %), та прізвища, мотивовані основами з неособовим значенням (19,53 %). Аналіз словотвірної специфіки прізвищ дав змогу виокремити основні способи творення прізвищ: лексико-семантичний та морфологічний. Домінують антропоніми із суфіксами **-ук (-'ук, -чук) (13,74 %), -ськ-ий (12,07 %), -ов (12,45 %), -єв (4,14 %)** [16: 13–14].

Зокрема О. В. Хвішук (2018) зазначає, що лексичною базою нововолинських прізвищевих основ (понад 5 000 одиниць) виступає апелювативна (53 %) та онімна лексика (47 %). Найбільшу продуктивність у творенні антропонімів виявили афікси -ук (-юк), -чук (35 %) та -енк-о (17 % від онімів, утворених морфологічним способом, і 11 % від усіх проаналізованих прізвищ). Прізвища утворені лексико-семантичним способом (37 %) і за допомогою суфіксів (63 %) [див.: 30].

Система словозміни українських прізвищ у сучасній літературній мові – об'єкт дослідження О. М. Кашталян. Усього лінгвістом опрацьовано 4 078 прізвищ [див.: 13].

Варто відзначити важливість українського лексикографічного вивчення антропонімних одиниць. Сьогодні вже можна говорити про значні досягнення в цій справі: “Довідник українських прізвищ” (1969) і “Словник сучасних українських прізвищ” (2007) Ю. К. Редька, “Сучасні прізвища Рівненщини” Я. Пури (1984), словник І. Красовського “Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.” (1993), “Прізвища степової України: словник” (2000) В. О. Горпинича, на матеріалі цього словника укладено картографічні словники “Прізвища Дніпровського Припоріжжя” (2003) В. О. Горпинича і І. А. Корнієнко; “Прізвища Середньої Наддніпрянщини” (2004) В. О. Горпинича та Ю. Б. Бабій; “Прізвища правобережного Степу” (2005) В. О. Горпинича і Т. В. Тимченка; “Українсько-російський транслітерований словник власних імен і найпоширеніших прізвищ” (2001) А. А. Бурячка, “Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини)” (2002) за редакцією К. М. Лук'янюка і Н. Д. Бабич, “Прізвища закарпатських українців” (2002) П. П. Чучки, “Словник буковинських прізвищ” (2005) О. Ф. Слюсара, “Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини” (2007) Ю. М. Новикової, “Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвищ (на індоіранському матеріалі)” (2008) С. Наливайка, “Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська” (2009) за загальною редакцією Т. С. Пристайко та І. С. Попової, “Словник прізвищ жителів Луганщини” (2011) К. Д. Глуховцевої, “Словник прізвищ північно-західної України та суміжних земель” (2013) Г. Л. Аркушина.

Важливе місце займають словники прізвищ, що надруковані як додатки до монографій С. Є. Панцьо “Антропонімія Лемківщини” (1995), І. Д. Фаріон “Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником)” (2001), Л. О. Кравченко “Прізвища Лубенщини” (2004), В. О. Горпинича та І. А. Корнієнко “Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України” (2006), Р. М. Падалки “Динаміка прізвищ Донецької Слово'янщини” (2010).

Водночас велику цінність становлять дисертаційні та монографічні роботи українського іменника, проведенні Л. Гумецькою (“Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.”, 1958), П. Чучкою (“Антропонімія Закарпаття”, 1970), Л. В. Кракалією (“Антропонимия Советской Буковины”, 1974), М. Худашем (“З історії української антропонімії”, 1977), Р. Керстою (“Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування”, 1984), О. Ю. Касім (“Именник украинского населения Одесчины со II пол. XIX по 80-е гг. XX в.”, 1986), Р. І. Осташем (“Украинская антропонимия I половины XVII века. Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г.)”, 1986), М. Демчук (“Слово'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст.”, 1988), С. Л. Брайченко (“Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області

України: Лінгвістичний аналіз”, 1999), І. Д. Скорук (“Динаміка антропонімікону м. Луцька в ХХ ст.”, 1999), Г. В. Кравченко (“Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-і роки”, 2000), О. Ю. Медведевою (“Динаміка особових імен мешканців Українського Придунав’я (на матеріалі Кілійського та Болградського районів Одеської області)”, 2001), Н. О. Свистун (“Динаміка антропонімікону м. Тернополя ХІХ–ХХІ ст.”, 2006), Л. В. Яшук (“Антропонімія Житомирщини ХVІ–ХVІІ ст.”, 2008), І. С. Шолею (“Динаміка іменника жителів м. Ужгорода у ХХ ст.”, 2018) та ін.

Лексикографічним опрацюванням імен займалися Б. Д. Грінченко (“Крестные имена людей”, 1909), Н. П. Дзятківська, С. П. Левченко, Л. Г. Скрипник (“Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей”, перше видання 1954), Л. Г. Скрипник і Н. П. Дзятківська (“Власні імена людей: словник-довідник”, 1996), Л. Белей (“Ім’я дитини в українській родині: словник-довідник”, 1993), І. І. Трійняк (“Словник українських імен”, 2005).

Прізвиська і псевдоніми рідше стають об’єктом вивчення ономастів, проте і тут вже є ґрунтовні наукові розвідки: В. М. Кам’янець (2001) аналізує структурні, семантичні та функціональні особливості власних назв сучасної німецької мови на матеріалі особових імен, прізвищ та псевдонімів, Н. М. Федотова (2008) описує сучасні прізвиська Луганщини, В. В. Катернюк (2010) досліджує структурно-семантичні атрибути неофіційних антропонімів у англійській, німецькій та українській мовах, О. В. Антонюк (2011) характеризує сучасні прізвиська Донеччини, М. Я. Наливайко (2011) вивчає неофіційні іменування Львівщини, становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини дослідила В. А. Павлюк (2016), неофіційну антропонімію Тернопільщини – О. С. Вербовацька (2016). Першим в українській лексикографії регіональним словником неофіційних власних імен людей є видання “Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини” (2005) В. Чабаненка. Пізнішими лексикографічними працями є “Словник прізвищ жителів межиріччя Стиру та Горині” Н. Шульської (2008) і “Словник прізвищ північно-західної України” Г. Аркушина (2009).

Аналіз псевдонімів містять роботи О. В. Петрової “Особливості номінації в псевдонімії німецької та української мов” (2005) і Н. М. Павликівської “Українська псевдонімія ХХ ст.” (2010) та лексикографічні видання О. І. Дея “Словник українських псевдонімів та криптонімів (ХVІ–ХХ ст.)” (1969), А. П. Краснящих і К. О. Біляєва “1000 псевдонімів” (2003), Н. М. Павликівської “Словник псевдонімів ОУН-УПА” (2007), С. Колосової “Энциклопедический словарь псевдонимов”, Adrian Room “Dictionary of Pseudonyms: 13,000 assumed names” (2010).

Імена по батькові є найбільш опрацьованим класом антропонімів, зокрема їх вивченням займалися Л. Т. Масенко, І. Д. Сухомлин, укладено “Словник назв по батькові: словник-довідник” (2012) Н. С. Голікової, І. С. Попової, І. І. Турути.

Опис етронімів здійснювали Н. В. Агафонова, В. А. Бушаков, Н. А. Коваленко, Г. М. Лагошляк, О. О. Рогач (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов), катойконімів – Т. А. Гаврилова, В. О. Горпинич, В. В. Лучик.

Продуктивно розвивається й літературна ономастика, теоретичні питання поетоніміки розроблені в працях Л. О. Белей, В. М. Калінкіна, Ю. О. Карпенка, Є. С. Отіна та ін. Найчастіше аналізують антропоетоніми (Л. О. Белей) або весь ономастикон у сукупності в окремих творах (“Повісті минулих літ” – М. Ю. Вишина)

чи всій творчості одного (П. Куліша – О. В. Климчук) або кількох авторів (сатирично-гумористичних текстів І. Франка і В. Самійленка – Т. М. Наумова), у різних жанрах художньої літератури та фольклору.

Теоретичну основу для антропонімічних досліджень дають ономастичні студії, у яких узагальнено досвід виконання таких робіт як на вітчизняному матеріалі, так і на іншомовних. Зокрема, проблемі реконструкції праслов'янського антропонімічного фонду присвячено монографію “Нариси з праслов'янської антропонімії” (2008) В. П. Шульгача; І. М. Железняк досліджує етимологію, семантику основ, словотвір сербохорватських, українських та праслов'янських імен, історію та функціональні особливості слов'янських за походженням антропонімів; історію багатолексемних власних назв особи та антропонімних формул, що лежать у їх основі, вивчає С. М. Пахомова.

Важко переоцінити наші здобутки в антропоніміці, але водночас розуміємо, що багато лакун ще потрібно заповнити. Наприклад, досі недостатньо опрацьовано прізвища окремих регіонів України, зокрема антропонімії Хмельницької області.

Прізвищева система Хмельниччини ще не була об'єктом комплексних мовознавчих досліджень, але вже можна говорити про певні напрацювання.

Одним із перших в українській антропоніміці [Ю. К. Редько](#) звернув увагу на прізвища Хмельниччини в науковій праці “Сучасні українські прізвища”, де розглядають виникнення, словотвір та поширення сучасних українських родових назв (прізвищ). Учений визначив таку вагу формантів у творенні прізвищ регіону: **-ук** (-'ук), **-чук** (27,5 %); **-ськ-**, **-цьк-**, **-зьк-** (14,6 %); прізвища у формі членного прикметника (дієприкметника) із закінченням **-ий** (рідше **-ій**) (4 %); **-ик** (**-ік**) (4 %); **-к-о** (3,2 %); **-енк-о** (3,1 %); **-ич**, **-евич**, **-ович** 3,04 %; **-ак** (-'ак) (2,4 %); **-ин**, **-ишин** 2,2 %; **-ець** (1,4 %); **-ів**, **-ов**, **-ев** (0,1 %). Також він вказує, що прізвища, утворені лексико-семантичним способом, становлять 10,1 %, а складні прізвища – 2,4 % [див.: 24].

На сучасному етапі досліджують власні особові імена (О. Горобець), прізвища центральної (Волочиський, Летичівський і Хмельницький райони – О. М. Ющишина), південної (Новоушицький, Віньковецький райони – Я. М. Афадеєва; Чемеровецький район – О. П. Шатковська), частково північної (Ізяславський район – Т. Мороз) частин Хмельницької області.

Схарактеризувавши польські запозичення у структурі антропонімікону (на матеріалі прізвищ села Андріївка Чемеровецького району Хмельницької області), [О. П. Шатковська](#) з'ясувала, що в цій місцевості побутують відонімні та відапелятивні прізвища польського походження, і стверджує, що польський вплив на антропонімікон Поділля спостерігається до цього часу [33: 262].

Об'єктом дослідження Т. Мороз є прізвища Ізяславщини із суфіксом **-енк-о** (**-енк-о**). Вона зазначає, що ця модель є досить продуктивною (8,25 % від загальної кількості антропоконструкцій зазначеного регіону); найбільшу групу становлять прізвища, утворені від повних форм чоловічих імен; основною є патронімічна мотиваційна група; чимало антропонімів мають подвійне значення [18 : 167–172].

Вивчаючи прізвища мешканців Віньковецького району Хмельницької області, Я. М. Афадеєва акцентувала увагу на суфіксації як способі творення прізвищ і зауважила, що найбільшу продуктивність виявляють прикметникові суфікси **-ськ-**, **-цьк-**, приєднані переважно до топоніма; низький рівень продуктивності мають форманти **-ець**, **-ок**, **-ен**, **-ан** [2: 29].

Також Я. М. Афадеєва проаналізувала і сучасні прізвища мешканців Новоушицького району Хмельницької області з відапелятивними іменами чи прізвишками в основі та зробила висновок, що тут переважають відапелятивні прізвища із категорії “*nomina personalia*” (70,59 %), зокрема антропоніми, що вказують на позначення особи за родом діяльності та соціальним станом. Серед категорій “*nomina impersonalia*” домінують прізвища, утворені від назви тварин і рослин [3: 14].

Досліджуючи словотвірну структуру прізвищ мешканців Новоушицького району, Я. М. Афадеєва виокремила морфологічні (63,13 %) та лексико-семантичні (36,87 %) утворення і встановила, що продуктивнішим є морфологічний спосіб творення прізвищ. Серед антропонімів, утворених цим способом, домінують суфіксальні утворення: моделі з поліфункціональними формантами (42,23 %), зокрема суфіксами **-ук (-чук)** (28,22 %); менш продуктивні – з посесивними (24,16 %) та патронімічними (9,56 %) формантами. Також у межах морфологічного способу деривації виокремлено слово- та основоскладання, продуктивність якого на досліджуваній території становить 3,41 %, і морфолого-синтаксичний спосіб – 20,64 % прізвищ [1: 13–16].

Якщо ж говорити про лексикографічні праці, то частково прізвища Полонського району відображено в праці “Прізвища степової України: словник” [10: 404], а Ізяславського й Славутського районів – в праці “Словник прізвищ північно-західної України і суміжних земель” [26: 6, 11].

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. На основі проведеного огляду історії розвитку української антропоніміки робимо висновки, що маємо вагомий напрацювання в цій галузі. Переважають вузькотематичні роботи над загальнотеоретичними працями. Велику увагу приділено регіональним розвідкам. Свого дослідження чекають неопрацьовані раніше групи антропонімів.

Хмельницька область є важливим регіоном України, однак відсутнє цілісне дослідження антропонімії Хмельниччини, яке б дало змогу встановити локальні особливості регіону. Отже, вивчення антропонімів Хмельницької області є перспективним у галузі ономастики.

Зокрема актуальним є подальше вивчення прізвищевої системи Хмельниччини, адже дискусійними залишаються питання щодо виникнення, розвитку, етимології, лексико-семантичних, словотвірних і мотиваційних особливостей прізвищ цього регіону, їхнього морфемного, граматичного складу. Є потреба у визначенні спільних і відмінних рис прізвищевої системи Хмельниччини та інших регіонів для загальної характеристики української антропонімії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Афадеєва Я. М.* Словотвірна структура прізвищ мешканців Новоушицького району Хмельницької області / Я. М. Афадеєва // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. 2017. – С. 13–16. – (Серія: Мовознавство ; вип. 1 (27)).
2. *Афадеєва Я. М.* Суфіксація як спосіб творення прізвищ мешканців Віньковецького району Хмельницької області / Я. М. Афадеєва // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць. Випуск десятий. – Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2016. – Том 1 (А–І). – С. 23–28.

3. *Афадєєва Я. М.* Сучасні прізвища мешканців Новоушицького району Хмельницької області з відапелятивними іменами чи прізвиськами в основі / Я. М. Афадєєва // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць. Випуск дванадцятий. – Хмельницький: ФОП Бідюк Є. І., 2017. – С. 12–14.
4. *Бабій Ю. Б.* Прізвища сучасної Середньої Наддніпрянщини: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Ю. Б. Бабій. – Одеса, 2007. – 242 с.
5. *Бачинська Г. В.* Антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Г. В. Бачинська. – Івано-Франківськ, 2001. – 19 с.
6. *Белей О.* Трансформація українського ономастикону посттоталітарного періоду на загальнослов'янському тлі / О. Белей. – Wrocław, 2007. – 248 с.
7. *Близнюк Б. Б.* Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Б. Б. Близнюк. – Львів, 1997. – 23 с.
8. *Булава Н. Ю.* Сучасні українські прізвища північної Донеччини: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Н. Ю. Булава. – Одеса, 2005. – 20 с.
9. *Бучко А. Е.* Фамілії Бойківщини в період їх становлення і в наші дні: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 – мови народів СРСР (укр. мови) / А. Е. Бучко. – Ужгород, 1986. – 20 с.
10. *Горпинич В. О.* Прізвища степової України: словник / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2000. – 408 с.
11. *Єфименко І. В.* Українські прізвищеві назви XVI ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / І. В. Єфименко. – Київ, 2001. – 20 с.
12. *Ільченко І. І.* Антропонімія Нижньої Наддніпрянщини в її історичному розвитку (надвеликолузький регіон): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / І. І. Ільченко. – Дніпропетровськ, 2003. – 18 с.
13. *Кашталян О. М.* Словозмінна парадигматика українських прізвищ: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / О. М. Кашталян. – Кіровоград, 2010. – 19 с.
14. *Корнієнко І. А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (граматична структура, морфемна структура, лексико-семантична база, походження): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / І. А. Корнієнко. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.
15. *Кравченко Л. О.* Антропонімія Лубенщини: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Л. О. Кравченко. – Київ, 2002. – 20 с.
16. *Лісова Л. О.* Антропонімія півдня Волинської області: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Л. О. Лісова. – Луцьк, 2014. – 20 с.
17. *Марочкіна О. О.* Формування прізвищевої системи Розточчя: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / О. О. Марочкіна. – Івано-Франківськ, 2011. – 25 с.
18. *Мороз Т.* Прізвища Ізяславщини на -енко (-єнко): семантика твірної основи і мотивація / Т. Мороз // Поділля. Філологічні студії: збірник наукових праць. – Хмельницький: ХМЦНП, 2015. – Випуск восьмий. – С. 167–173.
19. *Недилько О. Д.* Антропонімія Северної частини Левобережної України (второї половини XVII – першої половини XVIII вв.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.661 – мови народів СРСР / О. Д. Недилько. – Київ, 1969. – 29 с.
20. *Новикова Ю. М.* Семантико-словотвірна структура прізвищ Центральної і Східної Донеччини: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – укр. мова / Ю. М. Новикова. – Донецьк, 2008. – 20 с.

21. *Падалка Р. М.* Динаміка прізвищ слов'янського р-ну Донецької області (кінець XIX – початок XXI ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Р. М. Падалка. – Дніпропетровськ, 2009. – 20 с.
22. *Панцьо С. Е.* Антропонимия давней Лемковщины : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 – языки народов СССР (укр. язык) / С. Е. Панцьо. – Ужгород, 1985. – 22 с.
23. *Панчук Г. Д.* Антропонимия Опілля : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Г. Д. Панчук. – Тернопіль, 1999. – 18 с.
24. *Редько Ю. К.* Сучасні українські прізвища / Ю. К. Редько. – Київ : Наукова думка, 1966. – 216 с.
25. *Рульова Н. І.* Антропонимия Західного Поділля кінця XVIII – XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Н. І. Рульова. – Івано-Франківськ, 2004. – 24 с.
26. *Словник прізвищ північно-західної України та суміжних земель / упорядник Г. Л. Аркушин.* – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 556 с.
27. *Сухомлын И. Д.* Основы Полтавской ономастики (по материалам Полтавских актов книг XVII века) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 – языки народов СССР (укр. язык) / И. Д. Сухомлын. – Харьков, 1964. – 20 с.
28. *Фаріон І. Д.* Антропонимийна система Верхньої Надніпрянщини кінця XVIII – поч. XIX ст. (прізвищеві назви) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / І. Д. Фаріон. – Львів, 1996. – 237 с.
29. *Фернос Ю. І.* Антропонимия Уманщини XVII – початку XXI ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Ю. І. Фернос. – Київ, 2008. – 20 с.
30. *Хвіщук О. В.* Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів м. Нововолинська Волинської області : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / О. В. Хвіщук. – Луцьк, 2018. – 19 с.
31. *Худаш М. Л.* Украинская антропонимия XIV – начала XIX вв. (мужские именованія) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 – языки народов СССР (укр. язык) / М. Л. Худаш. – Ужгород, 1980. – 45 с.
32. *Чучка П. П.* Антропонимия Закарпаття : автореф. дис. ... доктора філол. наук : 10.661 – языки народов СССР (украинский язык) / П. П. Чучка. – Киев, 1970. – 42 с.
33. *Шатковська О. П.* Польські запозичення у структурі антропонімікону (на матеріалі прізвищ села Андріївка Чемеровецького району Хмельницької області) / О. П. Шатковська // *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць. Випуск шостий.* – Хмельницький: ХмДЦНП, 2013. – Частина перша. – С. 258–263.
34. *Шевцова В. О.* Антропонимия Среднеднепровского Левобережья Украины (на материале среднеднепровских левобережных памятков второй половины XVII – первой половины XVIII вв.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 – языки народов СССР (укр. язык) / В. О. Шевцова. – Киев, 1978. – 25 с.
35. *Шеремета С. В.* Антропонимия північної Тернопільщини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / С. В. Шеремета. – Івано-Франківськ, 2002. – 20 с.

REFERENCES

1. Afadieieva, Ya. M. (2017). Slovtovirna struktura prizvyshch meshkantsiv Novoushytskoho raionu Khmelnytskoi oblasti. In: *Naukovi zapysky Ternopil'skoho*

natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Movoznavstvo. Ternopil : Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, vyp. 1 (27), 13–16.

2. Afadieieva, Ya. M. (2016). Sufiksatsiia yak sposib tvorennia pryzvyshch meshkantsiv Vinkovetskoho raionu Khmelnytskoi oblasti. In: *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk desiatyi. Khmelnytskyi: FOP Bidiuk Ye. I., tom 1 (A–I), 23–28.*

3. Afadieieva, Ya. M. (2017). Suchasni pryzvyshcha meshkantsiv Novoushytskoho raionu Khmelnytskoi oblasti z vidapeliatyvnymy imenamy chy pryzvysskamy v osnovi. In: *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk dvanadtsiatyi. Khmelnytskyi: FOP Bidiuk Ye. I., 12–14.*

4. Babii, Yu. B. (2007). *Pryzvyshcha suchasnoi Serednoi Naddnyprianshchyny: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Odesa.*

5. Bachynska, H. V. (2001). *Antroponimikon pereselentsiv z Polshchi na Ternopilshchynu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Ivano-Frankivsk.*

6. Belej, O. (2007). *Transformatsiia ukrainskoho onomastykonu posttotalitarnoho periodu na zahalnoslovianskomu tli. Wrozlav.*

7. Blyzniuk, B. B. (1997). *Suchasni hutsulski pryzvyshcha v istorychnomu rozvytku: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Lviv.*

8. Bulava, N. Yu. (2005). *Suchasni ukrainski pryzvyshcha pivnichnoi Donechchyny: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Odesa.*

9. Buchko, A. E. (1986). *Famylyy Boikyvshchyny v peryod ykh stanovlenia y v nashy dny: avtoref. dys. ... kand. fylol. nauk : 10.02.02 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk). Uzhhorod.*

10. Horpynych, V. O. (2000). *Pryzvyshcha stepovoï Ukrainy: slovnyk. Dnipropetrovsk: DDU.*

11. Yefymenko, I. V. (2001). *Ukrainski pryzvyshchevi nazvy XVI st.: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Kyiv.*

12. Ilchenko, I. I. (2003). *Antroponimiia Nyzhnoi Naddnyprianshchyny v yii istorychnomu rozvytkovi (nadvelykoluzkyi rehion): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Dnipropetrovsk.*

13. Kashtalian, O. M. (2010). *Slovozmynna paradyhmatyka ukrainskykh pryzvyshch: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Kirovohrad.*

14. Korniienko, I. A. (2004). *Pryzvyshcha Dniprovskoho Pryporizhzhia (hramatychna struktura, morfemna struktura, leksyko-semantychna baza, pokhodzhennia): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Dnipropetrovsk.*

15. Kravchenko, L. O. (2002). *Antroponimiia Lubenshchyny: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Kyiv.*

16. Lisova, L. O. (2014). *Antroponimiia pivdnia Volynskoi oblasti: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Lutsk.*

17. Marochkina, O. O. (2011). *Formuvannia pryzvyshchevoi systemy Roztochchia: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova. Ivano-Frankivsk.*

18. Moroz, T. (2015). *Pryzvyshcha Iziaslavshchyny na -enko (-yenko): semantyka tvirnoi osnovy i motyvatsiia. In: Podillia. Filolohichni studii : zbirnyk naukovykh prats. Khmelnytskyi: KhMTsNII, vypusk vosmyi, 167–173.*

19. Nedytko, O. D. (1969). *Antroponymyia Severnoi chasty Levoberezhnoi Ukrainy (vtoroï polovyny XVII – pervoi polovyny XVIII vv.): avtoref. dys. ... kand. fylol. nauk: 10.661 – yazyky narodov SSSR. Kiev.*

20. Novykova, Yu. M. (2008). *Semantyko-slovotvirna struktura prizvyshch Tsentralnoi i Skhidnoi Donechchyny: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Donetsk.
21. Padalka, R. M. (2009). *Dynamika prizvyshch slovianskoho r-nu Donetskoi oblasti (kinets XIX – pochatok XXI st.): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Dnipropetrovsk.
22. Pantso, S. E. (1985). *Antroponymia davnei Lemkovshchyny: avtoref. dys. ... kand. fylol. nauk: 10.02.02 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk)*. Uzhhorod.
23. Panchuk, H. D. (1999). *Antroponimiia Opillia: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Ternopil.
24. Redko, Yu. K. (1966). *Suchasni ukrainski prizvyshcha*. Kyiv: Naukova dumka.
25. Rulova, N. I. (2004). *Antroponimiia Zakhidnoho Podillia kintsia XVIII – XX st.: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Ivano-Frankivsk.
26. *Slovnnyk prizvyshch pivnichno-zakhidnoi Ukrainy ta sumizhnykh zemel*. (2013). / uporiadnyk H. L. Arkushyn. Lutsk: Vezha-Druk.
27. Sukhomlyn, Y. D. (1964). *Osnovy Poltavskoi onomastyky (po materyalam Poltavskykh aktovykh knykh XVII veka): avtoref. dyss. ... kand. fylol. nauk: 10.02.02 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk)*. Kharkov.
28. Farion, I. D. (1996). *Antroponimiina systema Verkhnoi Nadniprianshchyny kintsia XVIII – poch. XIX st. (prizvyshchevi nazvy): dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Lviv.
29. Fernos, Yu. I. (2008). *Antroponimiia Umanshchyny XVII – pochatku XXI st.: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Kyiv.
30. Khvishchuk, O. V. (2018). *Strukturno-semantychnyi analiz prizvyshch zhyteliv m. Novovolynska Volynskoi oblasti: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Lutsk.
31. Khudash, M. L. (1980). *Ukraynskaia antroponymia XIV – nachala XIX v. (muzhskye ymenovanyia): avtoref. dyss. ... d-ra fylol. nauk: 10.02.02 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk)*. Uzhhorod.
32. Chuchka, P. P. (1970). *Antroponymia Zakarpatia: avtoref. dys. ... d-ra fylol. nauk: 10.661 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk)*. Kiev.
33. Shatkovska, O. P. (2013). *Polski zapozychennia u strukturi antroponimikonu (na materialy prizvyshch sela Andriivka Chemerovetskoho raionu Khmelnytskoi oblasti)*. In: *Aktualni problemy filolohii ta perekladnavstva : zbirnyk naukovykh prats. Vypusk shostyi*. Khmelnytskyi: KhmDTsNII, *chastyna persha*, 258–263.
34. Shevtsova, V. O. (1978). *Antroponymia Srednedneprovskoho Levoberezhia Ukrainy (na materyale srednedneprovskykh levoberezhnykh pamiatok vtoroi polovyny XVII – pervoi polovyny XVIII vv.): avtoref. dys. ... kand. fylol. nauk: 10.02.02 – yazyky narodov SSSR (ukr. yazyk)*. Kiev.
35. Sheremeta, S. V. (2002). *Antroponimiia pivnichnoi Ternopilshchyny: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 – ukr. mova*. Ivano-Frankivsk.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2019
прийнята до друку 09. 06. 2019

HISTORY OF THE STUDY OF UKRAINIAN ANTHROPNOMS AND PERSPECTIVES OF ANTHROPNOM STUDIES IN KHMELNYTSKY REGION

Oksana YUSHCHYSHYNA

*Khmelnytskyi National University,
Department of Ukrainian philology,
11, Instytutska Str., Khmelnytsky, Ukraine, 29016,
phone 098 063 51 31
e-mail: fanuwka@i.ua*

The article gives an overview of the formation, development and modern state of Ukrainian anthroponymy; the study of anthroponyms is described in accordance with historical, structural-word-building, lexical-semantic aspects.

The aim of our article is to make an overview of the history of Ukrainian anthroponymy's development, to name the scientists who stood at the origins of this science, to describe the current state of anthroponymic research in Ukraine, to determine the place and role of scientific studies devoted to the analysis of anthroponymy of Khmelnytsky region.

Considerable attention is paid to the role and place of scientific articles devoted to the anthroponymy of the Khmelnytsky region. The theoretical analysis of works allowed to identify a number of linguistic problems.

On the basis of an overview of the history of Ukrainian anthroponymics' development, we conclude that we have significant developments in this field. The narrow-theoretical works prevail over general theoretical works. Much attention is paid to regional research.

Khmelnytsky region is an important region of Ukraine, but there is no comprehensive study of Khmelnytsky region's anthroponymy, which would help to establish local features of the region. Thus, the study of Khmelnytsky region's anthroponymy is perspective in the field of onomastics. The further study of last name system of Khmelnytsky region is relevant: the question of the origin, development, etymology, lexical-semantic, word-building and motivational peculiarities of the names of this region, their morphemic, grammatical composition needs to be clarified. It is necessary to determine the common and distinctive features of the last name system of Khmelnytsky region and other Ukrainian regions for the general characterization of Ukrainian anthroponymy.

Keywords: anthroponym, name, onomastics, last name, last name system.